

Україна за відповідних економічних умов спроможна забезпечити себе необхідною кількістю зерна та забезпечити експорт значної його кількості на світовий ринок. В українській економіці є значний потенціал як у виробництві зерна, хлібопродуктів, кормів, так і взагалі в аграрному секторі. Але щоб розкрити цей потенціал, потрібно створити:

- законодавчо-нормативну базу, яка відповідає міжнародним актам та нормам;
- інституції, які б забезпечували конкурентоздатність в ринковому середовищі;
- механізм впровадження новітніх технологій та інвестицій.

Список використаних джерел

1. Скидан О. В. Інституційні засади формування аграрної політики України : монографія. Житомир: Вид-во „Полісся”, 2010. 576 с.
2. Виробництво зернових в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://info-terra.com.ua/proizvodstvo-zernovux-u.html>.
3. Головні новини аграрного бізнесу. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://agronews.in.ua/node/18188>.

Нонна КОВАЛЬ,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
м. Кам'янець-Подільський, Україна

ГОСПОДАРСТВА НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНОМУ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Нині в Україні малі сільськогосподарські виробники сільськогосподарської продукції, серед яких домінують фермерські господарства та господарства населення виконують низку важливих економічних і соціальних функцій, котрі

стосуються формування пропозиції агропродовольчої продукції, створення конкуренції в галузі, збереження сільських поселень, забезпечення соціального захисту сільського населення та подальшого розвитку сільських територій.

В різні часи проблеми форм власності і господарювання вивчалися відомими зарубіжними вченими: С. Брю, Ф. Герц, Е. Давид, А. Сміт, К. Макконелл. Економічні дослідження розвитку і діяльності особистих селянських та фермерських господарств проводилися такими провідними українськими вченими як, І.Ф. Баланюк [1], С. І. Баланюк [1], В. К. Збарський [2], І. В. Коновалов, П. М. Макаренко, М. Й. Малік, Л. Ю. Мельник, В. Я. Месель-Веселяк [3], О. М. Онищенко, Б. Й. Пасхавер, К. О. Прокопенко [4], П. Т. Саблук, О. М. Шпичак, В. В. Юрчишин та іншими.

Однак, ряд актуальних питань у функціонуванні особистих селянських господарств потребують більш поглиблених досліджень. А тому метою дослідження є виявлення характерних особливостей розвитку особистих селянських господарств (у подальшому ОСГ), як дрібнотоварного приватного сектору господарювання на селі та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності їх функціонування в сучасних складних соціально-економічних умовах.

Натепер господарства населення є формою дрібнотоварного виробництва громадян, котрі мають сільськогосподарський виробничий профіль, оскільки використовують землю у якості виробничого ресурсу для ведення особистого селянського господарства, колективного садівництва, городництва, сінокосіння і випасання худоби, ведення товарного виробництва на базі сімейної форми організації праці; не мають статусу юридичної особи, не можуть самостійно розпоряджатися виробленою продукцією не тільки для власного споживання, але й для отримання на власні потреби грошових доходів. Такого роду господарства можуть займатися сільськогосподарською діяльністю за договорами із сільськогосподарськими підприємствами, переробними підприємствами та іншими суб'єктами господарювання.

Виникає потреба визначити основні функції господарств населення [2; 3]:

– виробнича, де власники ОСГ, збільшивши земельні наділи (за рахунок розширення присадибних ділянок і одержання земельних паїв) та припинивши свою участь у колективних сільськогосподарських підприємствах, розширюють власне виробництво. В результаті виробляється продукція для самозабезпечення, а надлишки реалізуються на ринку. При цьому для забезпечення виробництва здійснюється постачання (придбання) пального і мастильних матеріалів, насіння, добрив;

– соціальна, оскільки господарства населення забезпечують себе, а також членів своєї сім'ї і родини роботою, покращують стан проживання, здійснюють придбання матеріальних ресурсів, здобувають освіту, беруть участь в розвитку сільської території;

– виховна, забезпечує передачу старшим поколінням досвіду господарювання своїм дітям та онукам.

Поряд з цим ОСГ не позбавлені ряду негативних рис: велике фізичне навантаження на селян; обмеженість фінансових ресурсів; нестабільність доходів; підвладність впливу об'єктів ринкової кон'юнктури; обмежене коло споживачів та постачальників; локальність ресурсних та збутових ринків [1].

Водночас, вважаємо, що в сучасних умовах доцільно підтримувати таку форму господарювання, оскільки вона відіграє важливу роль та сприяє формуванню продуктивної самостійної зайнятості населення. Адже ОСГ забезпечують роботою сільське населення, надають можливість отримувати самостійний заробіток молодим працівникам, створюючи належні умови для прояву їх економічної активності. В цьому випадку самозайнятість стримує перерозподіл працівників із аграрної сфери в інші галузі, поглинає надлишок робочої сили на ринку праці і, тим самим, позбавляє державу в необхідності надання незайнятому населенню робочих місць.

Зазначимо, що господарства населення слугують своєрідним індикатором рівня розвитку країни, а тому під час кризових явищ їх статус значно підвищується, а за умови стабільного розвитку економіки вони займають другорядні позиції, залишаючись основним елементом відпочинку для родини.

При цьому в умовах стабільного розвитку ринкової економіки та вступом багатьох постсоціалістичних країн до СОТ і ЄС господарства населення, котрі мають бажання залишатися товарними, вимушені трансформуватися у фермерські господарства.

Нині подальше реформування аграрного виробництва і, відповідно, розвиток господарств населення потребують їхньої державної підтримки. Найбільш ефективні заходи держави, котрі можуть забезпечити позитивний вплив на розвиток господарств населення, варто умовно поділити на ті, що входять в компетенцію державних і регіональних управлінь та здійснюються на місцевому рівні. Однак, при наявності бюджетного фінансування програм розвитку господарств населення слід виділити перелік можливих каналів для доцільного і цілеспрямованого використання цих коштів, а саме: організація державних замовлень на закупівлю сільськогосподарської продукції в господарствах населення, надання субсидій, які компенсують частину процентної ставки підприємствам, що закуповують продукцію в ОСГ, стимулювання виконання планів розвитку господарств населення шляхом надання трансфертів місцевій владі та ін.

У зв'язку із військовими діями в країні та через значне натеper погіршення соціального стану села спостерігається відтік кваліфікованих кадрів із сільськогосподарського виробництва, зниження загального рівня освіти із-за неповернення кваліфікованої молоді в село, оскільки значна частина її перебуває на проживанні за кордоном. Цьому передуює те, що отримати консультацію селянам стосовно різних питань відносно подальшої їхньої діяльності стає практично неможливим. Виникає проблема необхідності проведення курсів, семінарів, зустрічей зі спеціалістами з метою підвищення рівня знань і кваліфікації власників сільськогосподарських підприємств. Для вирішення усіх цих проблем доцільною є організація інформаційно-консультативних служб. Вважаємо, що організаторами роботи цих служб повинні бути муніципальні органи, а джерелами їхнього фінансування –

державні та місцеві бюджети, внески самих товаровиробників, залучені кошти міжнародних програм та проєктів.

Отже, розвиток ОСГ заслуговує глибокого розгляду та всебічної оцінки не тільки в умовах трансформаційного періоду, а й у перспективі, особливо з огляду на їх продуктивність та ефективність з позицій не тільки суто економічних, а й соціальних. Тим більше, що останнім часом для проведення подальших досліджень у цьому плані з'явилося багато можливостей. Зокрема, Держкомстат України почав видавати статистичні збірники з інформацією про домогосподарства у цілому, й окремо щодо господарств населення, з характеристикою галузей рослинництва і тваринництва та виокремленням даних по господарствах сільського населення. Окрім того, з'явилися публікації матеріалів анкетного опитування особистих селянських господарств і наукові статті, присвячені їх розвитку, що дозволяє започаткувати процес узагальнення та здобуття всебічних оцінок діяльності господарств населення.

Таким чином, у числі факторів, котрі у подальшому впливатимуть на соціально-економічний розвиток господарств населення необхідно виділити: нестабільне економічне та політичне середовище; відсутність стратегії організації діяльності господарств населення; обмеженість виробничими ресурсами окремих сільських територій та залежність їх від природно-кліматичних умов; наявність ручної праці у процесі виробництва; технічна та науково-технологічна відсталість; диспаритет цін на продукцію сільського господарства; складність своєчасної реалізації виготовленої продукції; наявність великої кількості посередників на ринку сільськогосподарської продукції; обмежений доступ до аграрної інформації; недостатня фінансова спрямованість розвитку господарств населення; відсутність стимулювання розвитку господарств населення; низький рівень законодавчого забезпечення функціонування і розвитку господарств населення.

Список використаних джерел

1. Баланюк І. Ф., Баланюк С. І. Особливості функціонування господарств населення в системі розвитку сільських територій. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2014. Вип. 10 (2). С. 121-126. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2014_10\(2\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2014_10(2)_21).
2. Збарський В. К., Волошин О. О. Особисті селянські господарства у формуванні продовольчої безпеки України. *Економіка АПК*. 2012. № 2. С. 22-26.
3. Месель-Веселяк В. Я. Форми господарювання в сільському господарстві України (результати, проблеми, вирішення). *Економіка АПК*. 2012. № 1. С. 13-23.
4. Прокопенко К. О. Малі аграрні підприємства в аграрному секторі України. *Економіка АПК*. 2012. № 4. С. 99-104.

Наталія КОРЖЕНІВСЬКА,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Світлана БЕЛЕЙ,

кандидат економічних наук, доцент
кафедри бізнесу та управління персоналом,
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича,

Ілля ОСАДЧУК,

аспірант

Науковий керівник: **Корженівська Н. Л.,**

д-р. екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки, підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
Україна

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Діяльність сучасного підприємства та формування прибутків завжди супроводжується невизначеністю економічної кон'юнктури та елементами ризику, пов'язаного з мінливістю ринкових умов, сферами застосування